

ВЕРЕСНЕВІ МОТИВИ У ЗБІРЦІ В. ГУСТІ «ТИСА КАМІНЬ ОБТЕСАЛА»

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія.

Випуск 2 (36) 2016

УДК: 812. 161. 2 – 1. 09 (477.87)

Козик М. Вересневі мотиви у збірці В.Густі «Тиса камінь обтесала»; 7 стор.; бібліографічних джерел – 5, мова – українська.

Анотація: У статті аналізуються поезії збірки В. Густі «Тиса камінь обтесала» на осінню тематику. Особлива увага приділяється образу вересня. Автор розглядає вересень як один із найчарівніших місяців у році, проектуючи це враження і на «осінній» період життя людини.

Усвідомлюючи наближення цієї пори, ліричний герой відчуває душевний трепет, що виражається через художню мову поезій: багатство контрастів, розмаїття синестезійних образів, використання фігур мови, що передають відчуття схвильованості (енжамбеман, апосіопеза, градація...). Але на зміну таким першим враженням ліричного героя приходить усвідомлення всіх принад осінньої пори: зрілість, мудрість, душевна гармонія людини зі світом і з самим собою.

Ключові слова: ліричний герой, осінь, вересень, мотив, образ, художній засіб.

Закарпатська земля багата на таланти. Чи то менталітет населення, чи романтика карпатського краю, чи сама його земля дарує митцям вміння по-особливому тонко бачити і відчувати красу. Літературознавець Тетяна Волкова у передмові до своєї монографії «Сентябрьская птица. Поэтический мир Людмилы Кудрявской» писала так: «Закарпатье – край талантливых людей, поэтический край. Особенно красиво Закарпатье осенью: боже мой, какие только краски не сияют в его оправе! Тогда горы светятся подобно радужному ожерелью, а Ужгород, уставший от летнего зноя, тихо входит в сердце неповторимой красотой отдыхающих садов и парков... Не потому ли так любят осенние мотивы закарпатские поэты?» [1, с. 3].

Осінь – романтична пора спогадів і мрій, яка має присмак гіркоти. Теплою усмішкою і тихим дощем зустрічає нас перший осінній місяць – вересень. Замріяний і трохи сумовитий князь, він чарує нас своїми гарячими барвами та прохолодним подихом вітру.

У руслі осінніх мотивів творчості закарпатського поета В. Густі особливо виділяються вірші, що присвячені саме вересню. Збірка «Тиса камінь обтесала» включає велику кількість поезій, що хвилюють читача описом золотої краси пори, коли приходить час пожинати плоди. Одночасно із захопленням майстерністю поетичного слова В. Густі читач відчуває душевні переживання ліричного героя і мимоволі проймається ними. Таким чином, автор, читач і спільно витворений ними ліричний персонаж разом вирішують, як їм сприймати прихід осінньої пори життя.

У збірці «Тиса камінь обтесала» зворушує своєю чуттєвістю триптих «Вересень». Перша поезія, як і сам місяць, настроєво насичена. Тут простежуємо риси і пейзажної, і філософської, й інтимної лірики. Переплетення таких мотивів не випадкове. Адже саме кохання змусило ліричного героя поета подивитися на світ інакше, дізнатись

«скільки див / Навкруги», відчутти всю красу життя, втілену, зокрема, і в природі. Автор персоніфікує її, і, таким чином, перед читачами розвивається цілий сюжет, героями якого виступають минаюче літо, усміхнені юні берізки, галасливі птахи, осіннє небо і, врешті, сам вересень.

Образу вересня у цій поезії автор відводить роль дбайливого і доброго господаря, який, входячи у свої права, дарує всім радість і красу:

І невтомний вересень

Виводить

Все нові узори на лісах [2, с. 94].

Друга частина триптиху – «Вересневі сурми...» – передає почуття двох закоханих, до яких вже приходить їхня осінь. Вони чують її сурми зовсім близько, але суму від цього не відчувають. Здається, ліричний герой помічає в своїй коханій особливу красу, що прийшла разом з «першими сріблінками». Разом з наближенням осені ліричні герої відчувають, що почуття їхні не втрачають свою силу, а навпаки – міцніють, виходять на новий щабель розвитку, починають творити нову «ще одну баладу» і тим стають ще прекраснішими.

Остання поезія триптиху є своєрідною розв'язкою історії, фрагментами якої є ці три поезії. Тут вересень прощається із землею, із людьми. Йдучи, утішає всіх, кого так ніжно голубив, і про кого дбав. Звертається до берізки, утішає троянду, розвеселяє діброву. А далі благословляє наших ліричних героїв, з'єднуючи їхні руки:

Він бере твою тоненьку ручку

І кладе її в мою долоню [2, с. 95].

Своє особливе захоплення вереснем В. Густі висловлює і у поезії «Осінь злива із останнім громом...». Тут вересень постає вродливим, гордим красенем, що милостиво передає трон іншому і відходить, щоб через рік триумфально повернутись.

За своїм добрим князем сумують гори, берези, діброви. Природа плаче, прощаючись. Сумує і

ліричний герой. Він ніби відчуває якийсь дивний зв'язок з вереснем. Є щось рідне у цьому журливому, а ще такому лагідному місяці. З відходом вересня ліричний герой відчуває втрату чогось дуже дорогого. Хто зна? Можливо, це час, можливо, сумовитий вересень особливо гостро нагадує про плин часу, про втрату ще одного року життя... Або, можливо, це щось тільки йому одному, ліричному героєві, відоме:

І листя із беріз, неначе сльози, тихо
Стіка з лиця дібров, оплакуючи лихо,
Якого у житті моєму не було ще.

Щоразу з вереснем втрачаю найдорожче [2, с. 97].

У вірші «У вечорових тихих небесах» ліричний герой вдивляється у вечірнє небо, як у дзеркало. І в тих небесах він бачить себе: глибини своєї душі, потаємні думки і мрії... Він відчуває, що це небо, як і його життя, вже осіннє. Про це нагадує і вереснева роса, і перші сріблячки у волоссі:

Невже, невже прийшла ото пора,
Коли сивини перші непокоять? [2, с. 119]

Вони непокоять ліричного героя, але душу його заспокоює це чаруюче небо, гра «тендітних гілок» за вікном і дотик коханої руки. Тож знову ліричний герой В. Густі відкриває для себе чари осені життя, не втомлюючись пізнавати цю красу і черпати з неї натхнення.

Про відчуття наближення вересневих днів у житті читаємо і в поезії «А схили виноградників, мов хвилі». В. Густі, використовуючи порівняння, створює образ життєвого моря, серед хвиль якого читач бачить ліричного героя. Посеред цих життєвих хвиль пливе човен вересня. Він наближається тихо, але неупинно. Автор подає цю картину так, що складається враження штилю на морі життя ліричного героя:

Яка спокійна й лагідна плавба!
Яке умиротворення навколо!

А тиша... [2, с. 125]

Однозначно таке сумовите умиротворення ліричний герой відчуває якраз завдяки наближенню вересня свого життя. Можливо, це дивує читача. Але швидше за все автор свідомо акцентує на цьому душевному спокою ліричного героя. Складається таке враження, ніби якраз вереснева пора – це час спокою, душевної гармонії людини зі світом і з самим собою. І ця «пісня вересня», що вчувається все ближче і ближче – це не проблема, не життєва трагедія, а подарунок, посланий ліричному героєві.

З гармонійною настроєністю вірша контрастує його форма. Експресивну наснаженість поезії посилює використана автором апосіопеза. Незакінченістю, уриваннями речень В. Густі підкреслює схвильованість і захоплення ліричного героя.

Тихим сумом пройнята поезія «Поле залишиться полем...». Природа хоч і циклічна, але незмінна. Кожна пора року, відходячи, згодом неодмінно повертається. Чого, на жаль, не можна сказати про людське життя, жодна мить якого ніколи

не повториться. Як стверджує літературознавець Н. Ференц, «Поет схиляється перед неблаганністю часу, що сивиною облікає скроні. Він благословляє кожну мить життя, бо вона неповторна, те, що було, не повернеться, мине і те, що є, і те, що буде» [4, с. 316].

Так і ліричний герой поезії розуміє, що прийшла його осінь, його «вересень». І щось для нього змінилося. Світ вже таким ніколи не буде. Але ліричний герой відчуває, що натомість він отримує інші переваги: з віком приходять мудрість, розсудливі погляди на світ. І є у цьому щось прекрасне. Щось, що, мабуть, важко пояснити, що можна тільки відчути.

У своїх творах на осіню тему В. Густі неодноразово вдається до елементів поетики імпресіонізму. У його віршах ми можемо знайти гру синестезійних образів: «Гори, мов сталеві / Сині леза: / Холодком повіює / Од них./ І даремно гріють їх / Берези / Літеплом листочків / Золотих» [2, с. 148]. У окремих поезіях спостерігаємо образи-асоціації, що покликані спрямувати настрої і враження читача у потрібне русло: «перші сріблячки», «дзвін золотого дня», «нервові рядочки листа», «вересня сум, що потрібний серцям»... Також важливу роль у творчому світі В. Густі відіграють кольори. Автор, малюючи певну картину, намагається вдихнути в неї життя. Тому свій витвір він наповнює всім багатством барв і кольорів. Поет не боїться контрастів. Він сміливо поєднує у своїх поезіях гарячі кольори осені з кольорами холодних відтінків, що реалізуються часто в образі туману, дощу, моря – з одного боку, полум'я, жовтогарячого листа, червоної калини – з іншого:

Заховались гори
У тумани сизі.
Та для нас калина
Полум'ям взялась [2, с. 95].

Осінь пора людського життя має в собі якусь загадку, розгадувати яку ліричний герой не втомлюється. Мелодія вересневих мотивів звучить у його душі, даруючи натхнення і відчуття тепла бабиного літа.

Ліричний герой автора дивиться на життя з відстані років, з висоти своєї осені, свого вересня, осмислює життя крізь призму власного досвіду. Іноді у душі ліричного героя йде боротьба між тривожним відчуттям неминучості – з одного боку та тихою радістю – з іншого. Прийом контрасту, який часто використовує автор у збірці «Тиса камінь обтесала», спонукає читача переживати душевний трепет разом із ліричним героєм.

Таким чином, автор і його читач спільно приходять до висновку, що осінь – це пора зрілості, душевної рівноваги, здатності до глибоких оцінок і мудрих рішень. Про це свідчить та трепетність і ніжність, з якою у збірці описаний кожен момент, що несе у собі відгомін цієї прекрасної пори року і пори життя.

Дослідник життя і творчості В. Густі Іван Хланта слушно зауважує: «За своїм характером, засобами вираження духовних поривів, душевних переживань лірика В. Густі має традиційно класичний характер. Він належно успадкував і продовжив у своїй творчості досвід і прагнення бути гранично зрозумілим якнайширшому колу читачів М. Рильського, А. Малишка, О. Олеса, Ю. Боршо-

ша-Кум'ятського» [5, с. 62]. Цю думку підтримує і письменниця Мар'яна Нейметі: «Василь Густі родом з тієї планети, де жили Максим Рильський, Павло Тичина, Юлій Боршош-Кум'ятський. Їхня прозора лірика – легка, як павутинка бабиного літа, пронизувала простір. І то був знак, що, попри всі гострі кути, життя сповнене спокійної гармонії, збагнути яку неможливо» [3, с. 5].

Література

1. Волкова Т. Сентябрьская птица. Поэтический мир Людмилы Кудрявской / Татьяна Волкова. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2002. – 128 с.
2. Густі В. П. Тиса камінь обтесала: Вибрані поезії / Василь Густі. – Ужгород: Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації, 2001. – 224 с.
3. Нейметі М. Літа... Мої літусі / Мар'яна Нейметі // Густі В. Світанок у День Анни. – Ужгород: Видавництво Ольги ЛОРЕ, 2016. – С. 5–7.
4. Хланта І. Труді і дні на рушнику життя: Нарис життя і творчості Василя Густі / Іван Хланта – Ужгород: Патент, 2004. – 128 с.
5. Ференц Н. С. Це не справжня осінь // Поетичні горизонти Закарпаття / Надія Ференц. – Ужгород: Мистецька лінія, 2006. – С. 307-320.

Мар'яна Козик

СЕНТЯБРЬСКИЕ МОТИВЫ В СБОРНИКЕ В. ГУСТИ «ТИСА КАМЕНЬ ОБТЕСАЛА»

Аннотация. В статье анализируются поэзии из сборника В. Густы «Тиса камень обтесала» на осеннюю тематику. Особое внимание уделяется образу сентября. Автор рассматривает сентябрь как один из самых удивительных месяцев в году, проектируя это впечатление и на осенний период жизни человека.

Осознавая приближение этого времени, лирический герой чувствует душевный трепет, что выражается через художественный язык поэзии: множество контрастов, разнообразие синестезийных образов, использование речевых фигур, которые передают чувство взволнованности (энжамбеман, апосиопеза, градация...). Но на смену таким первым впечатлениям лирического героя приходит осознание всех прелестей осенней поры: зрелость, мудрость, душевная гармония человека с окружающим миром и самим собой.

Ключевые слова: лирический герой, осень, сентябрь, мотив, образ, художественные средства.

Mariana Kozyk

SEPTEMBER'S MOTIVES IN THE COLLECTION BY V. HUSTI "TYSA HEWED THE STONE"

Summary. The article analyzes the poems of V. Husty's collection "Tysa hewed the stone" on the autumn theme. Special attention is paid to the image of September. The author considers September as one of the most beautiful months of the year, projecting that impression on "autumn" period of human life.

Realizing the approach of that time, the lyrical hero felt a spiritual awe that is expressed through the artistic language of poetry: a richness of contrasts, the variety of sinesthesia images, the use of figures of speech that convey a sense of emotion (enjambement, apocopate, graduation...). But in place of such a first impression of the lyric hero comes the realization of all the charms of the autumn season: maturity, wisdom, spiritual harmony with the world and with himself.

Key words: lyrical character, autumn, September, motive, image, art means.

Стаття надійшла до редакції 01.10.2016 р.

© *Козик Мар'яна Іванівна* – магістрантка, ст. лаборант кафедри української літератури ДВНЗ «Ужгородський національний університет».